דאי תנא מציאה הוה אמינא מציאה הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורי ואמר חבראי לאו מידי חסר בה איזל אתפיס ואתפליג בהדיה אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי אימא לא ואי תנא מקח וממכר (א) הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורי ואמר חבראי דמי קא יהיב ואנא דמי קא יהיבנא השתא דצריכא לדידי אשקליה אנא וחבראי ליזיל לטרח ליזבן אבל מציאה דליכא למימר הכי אימא לא צריכא מקח וממכר [ה]ולחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא [א]דנקט מתרוייהו מחד מדעתיה ומחד בע"כ ולא ידענא מי הוא מדעתיה ומי הוא בעל כורחיה לימא מתני' דלא כבן ננס דאי בן ננס האמר[ב] כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אפילו תימא בן ננס התם ודאי איכא שבועת שוא הכא איכא למימר דליכא שבועת שוא אימור דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה לימא מתני' דלא כסומכוס דאי כסומכוס האמר [ג]ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה ואלא מאי רבנן הא אמרי המע"ה האי מאי אא"ב רבנן התם דלא תפסי תרוייהו אמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה הכא דתרוייהו תפסי [פלגי] לה בשבועה אלא אי אמרת סומכוס השתא ומה התם דלא תפסי תרוייהו חולקין בלא שבועה הכא דתרוייהו תפסי לה לא כ"ש אפי' תימא סומכוס כי אמר סומכוס שמא ושמא אבל ברי וברי לא אמר [ד]ולרבה בר רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי מאי איכא למימר אפי' תימא סומכוס כי אמר סומכוס היכא דאיכא דררא דממונא אבל היכא דליכא דררא דממונא לא ולאו קל וחומר הוא ומה התם דאיכא דררא דממונא למר ואיכא דררא דממונא למר

ואיכא

אי תנא מציאה. משום דמורה ואמר חבראי לאו מידי חסר לכך תפיס אע"ג שיודע שחבירו מצאה ורמו רבנן שבועה עליה כדי שיפרוש אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי שאם יודע שחבירו קנאה לא הוי תפיס ומתפיס בה סבור שלו הוא ונתרצה המוכר כדמסיק לקמן דנקיט זוזי מתרווייהו אימא לא ישבע דמשום שבועה לא יפרוש שהרי סבור הוא לומר אמת קמ"ל דאפ"ה ישבע והיכא שודאי אינו סבור לומר אמת כגון דקא טעין כל אחד אני ארגתיה שאחד מהן טוען שקר במזיד או כגון שנים אדוקין בשטר דלקמן (דף ז.) התם פשיטא דיחלוקו בשבועה דע"י שבועה ודאי יפרוש דקפיד אממונא לא חשיד אשבועתא:

ולחזי זוזי ממאן נקט. פרש"י נשאל למוכר ואע"ג דאין המוכר נאמן כשאין מקחו בידו כדאי' בעשרה יוחסין (קדושין דף עג: ושם ד"ה כד"א) ה"מ כדנקיט מתרווייהו אבל כדנקיט מחד נאמן אפילו אין מקחו בידו וגרסינן בתר הכי ולא ידעינן ובחנם דחק לפרש כן דהכא פריך שפיר דאע"ג דאין מקחו בידו נאמן הוא כעד אחד ואמאי שניהם נשבעין אותו שהמוכר מסייעו יפטר משבועה ואידך ישבע שבועה דאורייתא והשתא גרס שפיר ולא ידע דאי ידע הוה נאמן כעד אחד ומיהו ה"מ לשנויי דליתיה קמן דנשייליה ור"י מפרש דנשאל להם ממי קבל המוכר המעות שאין אנו חושדין אותן לשקר כזה לומר נתתי והוא לא נתן וגם הם אינם חלוקים אלא למי נתרצה המוכר אבל בנתינת המעות אינם חלוקין:

לימא מתני' דלא כבן ננס. מצינו למימר דידע שפיר דמתני' אפשר דתרווייהו בהדי הדדי אגבהוה ומ"מ פריך שיחלוקו בלא שבועה אחרי שאפשר לבא לידי שבועת שוא ומשני התם ודאי איכא שבועת שוא:

התם דלא תפסי תרוייהו. כ"א האחד ואע"ג דאפי' בעומדת באגם אית להו לרבנן המוציא מחבירו עליו הראיה מ"מ מיקרי האחד תפיס מחמת חזקת מריה קמא ואית דגרס התם דחד מינייהו הוא:

היכא דאיכא דררא דממונא. פירוש שבלא טענותיהם יש ספק לב"ד דיש לאחד תביעה על חבירו בלא טענותם כגון בשור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו.) ומחליף פרה בחמור (ו)אחרי שהספק נולד מעצמו דין הוא שיחלוקו אפילו בלא שבועה:

ומה התם דאיכא דררא דממונא. ואיכא למימר כולה דמר. לא פריך אלא אי סומכוס ס"ל כרבנן דבן ננס דלא חיישי לשבועת שוא דלבן ננס אדרבה היכא דאיכא למימר כולה דמר פלגי בלא שבועה משום דאיכא בודאי שבועת שוא:

ומה התם דאיכא דררא דממונא. בפרק ח"ה (ב"ב דף לה. ושם) גבי ארבא דאמר רב נחמן כל דאלים גבר פריך מהמחליף פרה בחמור דיחלוקו ומשני התם איכא דררא דממונא ולא פריך ומה התם דאיכא דררא דממונא ואיכא למימר כולה דמר יחלוקו גבי ארבא דאיכא למימר דתרוייהו הוא ואין חולקין אלא כל דאלים גבר כדפריך הכא היינו משום דלענין חלוקה סברת דררא דממונא היא טובה מאחר שספק גמור הוא בלא טענותם דין שיחלוקו אבל ארבא אע"ג דאפשר דתרוייהו היא כיון דליכא דררא דממונא ואין אוחזין הוי דינא כל דאלים גבר אבל לענין שבועה אין מועיל סברת דררא דממונא לחלוק בלא שבועה אחרי שהוא בודאי של אחד מהם סברא הוא שיחלוקו בשבועה אולי יודה אחד מהם:

התם

דמורה ואמר. מורה היתר לעצמו לאחוז בה בלא משפט: **לאו מידי חסר.** אינו מפסיד כלום בחנם באה לו ואף בלא טורח: **אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי.** ואע"ג שזה גם הוא נתן את המעות למוכר כדאוקמינן לקמן דנקט מתרווייהו חד מדעתיה וחד בע"כ וכשיחלוקו יטול זה חצי מעותיו וזה חצי מעותיו אפ"ה חסרון הוא אצלו דאי לא הוה צריך לה לא הוה מהדר אבתרה למזבנה וזה שבא לחלוק וליתן חצי דמים שלא כדין מחסרו: **דמי קא יהיבנא.** דמים אני רוצה ליתן: **אבל מציאה דליכא למימר.** חברי ילך וימצא אחרת זה ודאי מחסרו ממון: **ולחזי זוזי ממאן נקט.** נשאל את המוכר ממי קיבל דמיה דתניא בקדושין (דף עג.) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי. ואע"ג דמסיים בד"א שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן שלא נתן לב לדבר כל כך להיות זכור מאחר ששניהם חזרו אחריו בפיסוק דמיה הא אוקימנא התם בדנקט זוזי מתרווייהו מחד מדעתיה ומחד בע"כ דכיון דלא עליה רמיא לאסהודי לא דק כולי האי להיות זוכר משהלכו מלפניו הי מדעתיה והי בע"כ אבל היכא דלא קיבל דמים אלא מחד מידכר דכיר ליה: **לא צריכא דנקט זוזי מתרווייהו.** ה"ג **ולא ידעינן מהי מדעתיה ומהי בעל כורחיה.** ולא גרסי' ולא ידע דאפי' ידע בזו אין המוכר נאמן משהלכו כדמוקי התם: **מתני'.** דמשבע לתרוייהו וחד משתבע לשיקרא: **דלא כבן ננס.** במסכת שבועות (דף מה.) גבי חנוני על פנקסו: **אלו ואלו.** באין לב"ד על מנת לישבע אחד מהם לשוא אמר בעל הבית לחנוני תן לבני חטים בדינר ועלי לשלם או לפועלים בסלע מעות שאני חייב בשכרם ועלי ליתן סלע הוא אומר נתתי והוא אומר לא נטלתי ושניהם תובעין את בעה"ב שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית אמר בן ננס כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אלא שניהם נוטלין בלא שבועה: **אימור בהדי הדדי אגבהוה.** למציאה וכל אחד ואחד סבור אני הגבהתיה תחילה וכולה שלי וכי משתבע על חציה קושטא משתבע. ולענין מקח וממכר נמי שמא לשניהם נתרצה: **כסומכוס.** בבבא קמא גבי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה (דף מו.): **עליו הראיה.** בעדים ואי לא לא גבי מידי והכא חולקין [בשבועה]: ה"ג **אי אמרת בשלמא רבנן התם דלא תפסי תרוייהו אמור רבנן כו' הכא דתפסי תרוייהו פלגי בשבועה אלא אי אמרת סומכוס ומה התם דלא תפסי תרוייהו אמר סומכוס פלגי בלא שבועה הכא דתפסי תרוייהו לא כל שכן: תרוייהו תפסי.** ואין כאן מוציא מחבירו: **בשבועה פלגי לה.** כיון דמחסר גויינא במה שחבירו תופס דהאי תפיס בכולה והאי תפיס [בכולה] (ה) לא קים להו לרבנן להוציא ממון מחזקתו בכדי כדאמרי' התם לרבנן דבעי ראיה הצריכום שבועה: **שמא ושמא.** כי התם דקתני נמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא ילדה נגחה אם משילדה נגחה ולא מת הולד מחמת הנגיחה אלא מאליו וכיון דכל חד שמא טעין ליכא למרמי עלייהו שבועה: **דרבה בר רב הונא.** בפרק השואל לקמן (דף ק.): **דררא דממונא.** חסרון ממון. שאם יפרע זה שלא כדין הוי חסרון ממון ואם נפטרו שלא כדין נמצא זה חסר ולד פרתו: **ומה התם דאיכא דררא דממונא כו'.** איזה מהן שמפסיד החצי שלא כדין אתה מחסרו ממון:

ואיכא

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ב מהלכות מכירה הלכה ד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכב סעיף א:

רבינו חננאל

ואמרי' אי הכי נשאל למוכר למי מהן מכר וממי קבל דמיה ושנינן באומר לא ידעתי ואמר ששניהן תבעוה ממני לקנותה ואמרתי להן מי שיתן לי דמיה הרי היא מכורה לו ונתן לי א' מהן דמים והא' השליך המעות לפני ולקחו הטלית ואיני יודע מי מהן שנתן ומי שהשליך כגון זה שנינו שניהן נשבעין וחולקין. וכיון שא' הוא שקנה והא' טוען בשקר ותני תנא שניהן נשבעין ונוטלין מכלל דהאי תנא לא חייש לשבועת שוא של אחד מהן. מתני' דלא כבן ננס דאי בן ננס הא חייש וקתני שניהן נוטלין בלא שבועה. דברי בן ננס הן בשבועות פרק כל הנשבעין שבתורה הלכה וחנוני על פנקסו. ודחינן אפי' תימא בן ננס [הכא] איכא למימר דלמא תרוייהו בחדא אגבהוה וה"ה בקנייתא שניהן בא' קנאוה ואין ביניהן שבועת שוא. תוב אמרי' לימא מתני' דלא כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה דתנן שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה וכו'. ואמרי' בגמ' א"ר אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל [גדול] בדין המוציא מחבירו עליו הראיה. תניא נמי הכי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואינו יודע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם ח"נ לפרה ורביע נזק לולד דברי סומכוס וחכ"א המע"ה. ואמרי' אלא מאי מתני' אינה כסומכוס אלא כרבנן אמאי נשבעין והא המוציא מחבירו עליו הראיה אמרי. ופרקי' היכא דתפיס חד ואידך טעין עליה אמור רבנן המע"ה. הכא דתרוייהו תפסי לה אמרי רבנן חולקין בשבועה. אלא אי אמרת סומכוס השתא ומה התם דלא תפסי תרוייהו וכו'. דברי רבה בר [רב] הונא דאמר אמר סומכוס אפי' ברי וברי בהמחליף פרה בחמור בפ' השואל את הפרה ודברי ר' חייא בר אבא אמר סומכוס אפי' ברי וברי כרבה בר [רב] הונא בסוף פ' המניח את הכד.

מסורת הש"ס

א) קדושין עג., ב) שבועות מה., ג) [ב"ק לה: וש"נ], ד) שם לה: [ע"ש] ודף מו.) לקמן ק., ה) [רש"ל], ו) [לקמן ק.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואי תנא מקח וממכר ה"א התם הוא דרמו:

מוסף רש"י

ולחזי זוזי ממאן נקט. קא ס"ד שלא קיבל מעות אלא מאחד מהם, הא ודאי מדכר דכיר זוזי דמאן קביל (קדושין עג.). כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא. באין לב"ד לישבע שבועת שוא מביניהם, דליתנהו דלאו מספק (שבועות מה.). אמר סומכוס אפילו ברי וברי. דשניהם טוענים טענת ברי, ואפילו היכי דנתבע טוען ברי לי שאיני חייב ואפילו הכי כיון דלגבי דינא מספקא מאן קאמר קושטא חולקין (ב"ק לה.).